

חיים יהודא הלוי רובינשטיין

רב שכונת רמת בית שמש ד' 2

רח' ריש לקיש 19, בית שמש

טל' 053-311-3121

ב"ה, ו' אדר ב' תשפ"ב לפ"ק

בענין זמן הפורים בשכונתנו

שוכטו"ס לתושבי השכונה הע"י לאויט"א

נתבקשתי מכמה אברכים חשובים משכונתנו לחזו"ד בענין המבוכה גדולה שנתעוררה בימים האחרונים בענין זמן הפורים בשכונתנו, מכח הסמיכות לאתר 'תל ירמות'.

האמת אין להאריך בזה אחר שנתפרסם הכרעת גדולי ההוראה שליט"א ובראשם מו"ר הגאון הגדול ר"נ קופשיץ שליט"א מרא דאתרא נו"מ בית שמש, וכך הורו לי כמה מגדולי ההוראה בירושלים ובבני ברק ת"ו, פשוט וברור שבין לענין קריאת המגילה ובין שאר מצוות היום וכ"ש לענין הזכרת על הניסים אין לנהוג אלא בי"ד ולא בט"ו כלל, וככל ערי הפרזות.

ולענין פרטי הצדדים לכאן ולכאן כבר האריכו בזה הרבה ת"ח במו"מ בדברים נפלאים ובתוכם גם מרבני שכונתנו שליט"א, ובראשית דברי אציין כי הכרעה זו אינו דבר מחודש אלא דרך סלולה שכבר הוכרע ע"י גדולי פוסקי זמנינו זצ"ל ויבדלחט"א בנידונים כע"ז, ומש"כ כמה ת"ח להחמיר דשכונתנו בכלל ספק מוקפין, וכביכול נתלו באילן גדול מרן החזו"א זצ"ל, לענ"ד לא נמצא כן בחזו"א והוא טעות כמבואר להמעין, ואבאר דברי.

א. סמוך לשמם וסמוך לספק: הצד להחמיר הוא לכל היותר מדין סמוך ונראה [ומש"כ חכ"א שזהו העיר עצמה ולא רק סמוך כבר דחוהו כמה ת"ח מכמה טעמים, ופשוט ואכמ"ל], ובזה פסק המשנ"ב (סי' תרפ"ח ס"ב בביה"ל ד"ה או בשם הד"מ והברכ"י) דסמוך לדרך שמם – היינו דאין בו תושבים, או סמוך לספק מוקף, קורין בי"ד. ובנידו"ד איכא תרומה, דאף אי נסמוך על הארכיאולוגיים למיניהם שזה לעצמו רחוק מאוד בסברא עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, וגם המקום שמם מאין יושבים, ויתירה מכן, הרי המקום עומד חרוב לגמרי ללא בתים כלל והוא גרע יותר משמם.

וההכרעה כהביה"ל וכדכ' פוסקי זמנינו: כ"פ הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בהליכות שלמה (פורים כ, יא) לענין סמוך לספק, וכ"פ בשו"ת מנחת יצחק זצ"ל (ח"ח סי' ס"א) דכל שאינו ברור איפה היה מוקף יש להקל אפי' באותו עיר דל"ש סמוך ונראה בכה"ג, וכ"פ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' קל"ה) דרק במקום שהיה המוקף עיר חשוב ונשאר החשיבות אחר שנחרב נשאר לו דין מוקף. ולענין סמוך לשמם – יעו' בקובץ תשובות מהגר"ש אלישיב זצ"ל דמשמע דנוהגים למעשה כהביה"ל, עי' שו"ת ודו"ק. ועוד שמעתי דגם תלמידי מרן החזו"א שהחמירו בבני ברק משום סמוך ליפו הוא רק בב"ב, אבל בעיר אלעד שנראה משם העיר לוד שהיא ספק מוקף, לא החמירו, דהבו דלא לוסף עלה, [ואולי משום דב"ב נידון כעיר אחת עם יפו, וצ"ע].

ב. טעות בהבנת דברי החזו"א: וחכ"א כתב דיש להחמיר בשכונתנו לחוש לספק מוקף כביכול ע"פ דברי מרן החזו"א זצ"ל (או"ח סי' קנ"ד אות ג') דכתב לחלוק על הביה"ל הנ"ל, וס"ל דסמוך לשמם וסמוך לספק קורין גם בט"ו, ומה"ט גם בנידו"ד יש להחמיר. אבל באמת זה טעות גמור, דהמעין בגוף דברי החזו"א יראה דלא שייך לדמותו לנידו"ד כלל ומכמה טעמי.

א: החזו"א לא מיירי בנחרב לגמרי כלל, דהנה בדבריו נזכר ג' נידונים, א' נעשה שמם מישראלים ונעשה של עכו"ם, ב' חרבו הרבה בתים עד שלא נשאר ו' בתים, ג' נעשה שמם מאין יושבים לא ישראלים ולא עכו"ם. – אבל זהו ודאי דכלל האופנים מיירי דנשארו שם בתים דגם בנידון ב' דלא נשאר ו' בתים מכ"מ נשאר חמשה או פחות מכן, ונשאר עליהם שם עיר.

והנה לגבי ב' הנידונים הראשונים מכריח החזו"א דאף דלגבי בתי ערי חומה הדין הוא דבטל מיניהו שם כרך מכ"מ לגבי מגילה יש להחמיר ע"פ הריטב"א בביאור הירושלמי, וע"ז מסיק החזו"א בסו"ד "נמצא לדינא כרך שחרב ונעשה של עכו"ם הסמוך לו קורא בט"ו כמו שמבואר בירושלמי לפי הריטב"א והגר"א ולא מצינו מי שחולק ע"ז, וכ"כ הביה"ל בשם הברכ"י דכרך ששמם ונעשה של עכו"ם הנכנס קורא בט"ו [וע"ז כתב החזו"א שם דאף דהביה"ל פסק כן בשם הברכ"י אבל המעין בברכ"י עצמו יראה דאינו מוכרע בזה וע"ז כתב החזו"א דאחר שזכינו להריטב"א אין ספק בזה, אבל אין לזה שייכות עם נידו"ד וכמבואר, ודלא כמש"כ חכ"א דנדחו דברי הברכ"י לגבי כרך ששמם לגמרי, ופשוט].

ולגבי נידון ג' דנעשה שמם מאין יושבים – אבל נשאר שם בתים וכאמור, בזה מציין החזו"א דהביה"ל בשם הדבר משה הכריע לקרות בי"ד וע"ז כתב החזו"א 'אין הדבר מוכרע'.

אבל אם חרב כל העיר לגמרי ונעשה תל שמם לגמרי בזה קשה מאוד לומר דיהא לו דין מוקף אם אין כאן עיר כלל אלא מדבר שממה מאין יושב ומאין בתים, וכ"ש בנידו"ד דלא נמצא שם אלא כמה אבנים וחומה למוחצה ולשליש. ומזה לא מיירי לא החזו"א ואף לא הביה"ל שמייירי מעיר שמם – היינו ריק מיושביו וכנ"ל, אבל העיר והבתים קיימים. ואדרבה מדציין החזו"א להביה"ל לגבי הנידון ד'אין בו לא ישראלים ולא עכו"ם' משמע דמיירי ביש בו בתים דאל"כ עדיפא הול"ל דאפי' בנחרב לגמרי ונעשה תל מכ"מ לא נעקר מיניה שם מוקף ויחייב את הסמוך לו לקרות בט"ו, והא דלא נקט כן כיון דכאמור מזה לא דיברו כלל ואין כאן צד להחמיר.

וראיתי בשו"ת הר צבי (ח"ב סי' קל"א) דפירש דברי הביה"ל דשמם היינו חרב לגמרי, ולפי"ז הרי מפורש בביה"ל דאין כאן שם כרך, אבל אין לומר מכך דהחזו"א דחולק על הביה"ל א"כ ס"ל להחמיר אף בנחרב לגמרי ונעשה תל, דהא החזו"א עצמו ודאי דלא פירש כן כוונת הביה"ל דא"כ למה הביאו לגבי הנידון דאין בו יושבים ויש בו בתים הא טובא יש לחלק בין שמם מתושבים לנחרב לגמרי ולא דמיא אהדדי לכאן, וא"כ זכינו לדין דהחזו"א לא נתכוין לדחות דברי הביה"ל אלא לגבי הנידון דאין בו יושבים אבל בנעקר כל עיר ונחרב לגמרי יודה דאין כאן דין מוקף. עכ"פ יהיה איך שיהיה בנחרב לגמרי לכו"ע קורין ב"ד.

ב: זאת ועוד, גם אם נניח דהחזו"א החמיר בסמוך לכרך שנעשה מקום שממה לגמרי [– שזה אינו נכון לענ"ד], מכ"מ המעיין בדבריו יראה להדיא דכל דבריו היינו רק אם העיר הסמוכה היה בנוי ועומד לפני שהכרך נחרב, אבל פשוט דאם הכרך נחרב קודם בניית העיר הסמוכה דלא חל עליה דין סמוך, וכן מפורש בדבריו שם דהביא דהריטב"א שפי' דברי הירושלמי דהסמוך לשמם קורין בט"ו וז"ל "דהסמוך ודאי קורא בט"ו שהרי נתחייב בט"ו והוא לא נשתנה", משמע דווקא בכה"ג דחל על הסמוך דין ט"ו טרם חריבת הכרך אז קורין בט"ו כיון דלא נשתנה, וכ"כ בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' רצ"ה). והדבר מסתבר ביותר דכל הענין דסמוך הוא משום חשיבות הכרך כמבואר בראשונים, אבל בכה"ג דהעיר הסמוכה לכרך נבנה אחר שהכרך נחרב ושמם אין לו שום חשיבות, ופשוט. וממילא בנידו"ד אף החזו"א לא החמיר.

ג. על הניסים: פשוט דאין כאן שום צד לאמרה, ודלא כמ"ש חכ"א בשם ספר שונה הלכות דאומרים על הניסים בט"ו כערים המסופקות, דודאי הכא בנידו"ד גרע טפי.

דהנה לענין אמירתה בתפילה, בני עדות המזרח אין אומרים אפי' בערים המסופקות בכלל (כפ' החיים תרפ"ח סקכ"ה, לוח א"י), משום הפסק בתפילה. ואף בני אשכנז שכתב במשנ"ב בשם פמ"ג לאמרה, אולם כ"ז בערים שהספק הוא ברור כהעיר טבריה שאי' בגמ', וכהעיר לוד שיש צד גדול. אולם לא שמענו כן בחיפה עכו ויפו, דשם הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלא אומרים על הניסים, או שיאמרו לפני יהיו לרצון, ובברכה"ז לפני הרחמן, וכן נהג מרן החזו"א שלא לומר עה"נ בבני ברק אף שהחמיר בקריאת המגילה בט"ו (אורחות רבינו ח"ג עמ' לג), וכן הורה הגרי"י קנייבסקי זצ"ל. וכ"ש כאן בצד רחוק וקלוש כה"ג דאין לומר על הניסים.

בעה"ח ו' אד"ב, החודש אשר מרבין בו בשמחה ואין שמחה כהתרת הספיקות

ח"פ יגאל האל יגאל

